

Şehrin Mafizası

YeniGün GAZETESİ'NİN
ÜCRETSİZ KÜLTÜR-SANAT İLAVESİDİR

ÇİLT: 2 • SAYI: 17

HAZIRLAYANLAR: SADIK GÖKCE - ANUŞ GÖKCE

7 AĞUSTOS 2020 CUMA

KONYA BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ'NİN
KATKILARIYLA

GÜLŞEHRÎ VE ÂŞIK PAŞA'NIN TÜRKÇECİLİĞİ

'GÜLŞEHRÎ'NİN TÜRBEŞİ'

TARİHİ ROMAN SERÜVENİNDE MUSTAFA NECATİ SEPETÇİOĞLU (2)

**ANUŞ
GÖKCE**

Üçlemeleriyle Büyük Selçuklu, Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemini, her dönemin manevi mimarlarını da göz önüne alarak aktarır. Üçlemeleriyle ünlü olan yazar, "Dünya Türkiye" dizisi ile Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu ve Osmanlı'nın kuruluşundan İstanbul'un fethine kadar olan devri anlatır. "Kilit, Anahtar, Kapı" üçlemesinde Büyük Selçuklu Devleti'nin oluşumu ve fetihleri, Horasan'ı ve Ortadoğu'yu ve Anadolu'yu yurt edinişleri anlatılır.

"Kilit"te, Sultan Alpaslan'ın çocukluğundan itibaren Selçuklu Türklerinin Horasana gelişlerinin, Gazneliler ve Karahanlılarla mücadelelerini, yenilgilerini ve başarılarını, Sultan Alpaslan'ın yetişmesi, Gaznelilerle, ve Karahanlılarla savaş, Selçuklu ordusunun Dandanakan'la birlikte Irak topraklarına yerleşmesi, Kafkasya ve Doğu Anadolu'ya sarkması, Abbasi Halifesiyle münasebet, Tuğrul Bey'in ölümü, Sultan Alpaslan'ın başa geçişi ve Ahlat'a kadar uzanmaları ve Doğu Anadolu'da Bizanslılarla çarpışmalar, savaşlar. Romen Diyojen'in ordu toplayarak Türkleri Anadolu'dan atma düşüncesiyle hareket ettiği ve Diyojen'in öncü kuvvetlerinin Sanduk Bey tarafından yok edilmesi anlatılır. Bölüm bölüm Peçenekler hakkında bilgi verilir. Burada manevi önder Sarı Hoca'dır. Sarı Hoca onu bir hamur gibi yoğurmakta, dini, ahlaki ve milli duyguları bal şerbe-

ti kıvamında vermektedir. Sav-Tekin ise askeri alanda eğitmekte, ona devlet idaresinde lazım olacak taktikleri vermektedir:

Alpaslan Sarı Hocanın ve Sav-Teki'nin verdiği eğitimle devlet ve ordu idaresinde tecrübe kazanması için bir birliğin kumandanı olur ve Sarı Hoca'nın emrinde Dandanakan savaşına katılır. Giderken Sarı hocanın karısının sözleri kulaklarında çınlamaktadır: "...Siz de bitirin bu savaşlarımızı artık. Bilin ki Selçuklunun kadın kısmı başkalarından ayruk değildir; Selçuklunun kadın kısmı da artık durulacak bir ev, şöyle göğüs bağır sere serpe gezecek bir yurt yuva ister anladın mı?... Alpaslan Sarı Hocanın karısının sözlerini hiç aklından çıkarmadı. Gazne ordusu da, Gazne ordusunu vurdukça kıran, kırdıkça yeni baskınlara hazırlanan Selçuklu da Sarı Hocanın karısının sesini bastıramadı. Ancak Mayısın beşinci günü unutuldu. Gazneli Sultan Mesud çaresizlik içinde Serahs çayı kenarında tutunmaya çalıştı. Bütün gücüyle yüklendi. Selçuklularda onu tutundurmamak için var güçleriyle yüklendiler. Sultan Mesud'un tutunacak dalı kalmamıştı..." (Sepetçioğlu, Mustafa Necati, Kilit, s.164 v.d, İrfan Yay, 37. Baskı, 2012/İST)

İÇİNDEKİLER

- TARİHİ ROMAN SERÜVENİNDE MUSTAFA NECATİ SEPETÇİOĞLU (2)
- ANUŞ GÖKCE
- GÜLŞEHRİ VE ÂŞİK PAŞA'NIN TÜRKÇECİLİĞİ
- AHMET SEVGİ

- İÇGÖRÜ, ADALET VE BASİRET ÜZERİNE
- FATMA TUTAK
- EURO TURC - AVRUPALI TÜRKLER
- ŞABAN MUMCU

Alpaslan sultan olduğunda ve oğlu Melikşah'ın veliahdlığını ilan ettiği zaman, çocukluğunda Sarı Hoca'nın verdiği kilidi beylerine göstererek şu veciz konuşmasını yapar:

"Bu kilit... Meselesini konuşmak istediğim bu kilit. Sav-Tekin'in Sarı Hoca'ya emaneti, onun da bana mirasıdır. Bu kilidi Sarı Hoca, Şah Melik'in baskın yaptığı gün vermişti... Beylerin, o baskını bir daha yaşamamız gerek. O Bozgunu Selçuklu bir daha görmemeli. Onun bu kilidin açılması gerek. Sarı Hoca bu kilit sağından solundan dövülmeli, iyice dövüldüğüne kanat getirilince de besmeleyi çekip anahtar kilidin içinde çevirmeli demişti. Biz de öyle yapacağız... Bu kilidi Bizans sayın siz. Bizans'ı da bu kilit gibi yıllar yılı toprağın altına da kalmış, paslanmış bilin. Doğrudan anahtar vurup kilidi açamayacağımıza göre her biriniz bir yandan gevşetmeye bakmalısınız. Yakutlu Beyimiz Vasparapung bölgesinin kuzeyinde kalan kaleleri vuracak; Ani kalesinde üslenecek... Gümüş Tekin, güney bölgeleri sana aittir. Üslendiğin yeri biz bileceğiz. Güneyden Urumeli içlerine doğru istediğin yönde akabilirsin. Sav-Tekin ise Gümüş Tekin ile Yakutlu Beyimizin sağ geri yanlarında kalan güneydoğuyu tutacak. Buldacı ve Çavlı Beyler Sav-Tekin'in buyruğuna girmelidir. Atsız ve Yağmur Beyler, Gümüş Tekin'in geri yan güneyinde, Artuk ve Sanduk Beyler de Yakut Beyimizin ileri karakolları durumunda kalacaklardır. Yan kuvvetler ordu beylerinin, ordu beyleri de Veliahdımız Melikşah'ın buyruğundadır..." (Kilit, s.226 v.d)

Alpaslan'ın çocuk yaşta kendisine ait küçük bir birliğinin bulunması ve orada askeri sevk ve idaresindeki mahareti geleceğin ve hükümdarının hangi vasıflarda bulunması gerektiğine dair çok önemli bir unsurdur. Bu tür eğitimler, ilk Türk devleti olarak kabul edilen Asya Hunlarından itibaren bilinmekte ve uygulamaktadır. Burada Mustafa Necati Sepetçioğlu, üslubunun güzelliği, tarihi karakterleri konuşturmadaki ustalığı, manevi önderleri konu edışı, ayrıca Türk tarihinin köklerine kadar inışı, halkın inançları, hörelenmeleri, efsaneleri, destanları, Türk tarihindeki başarı ve yenilgileri anlatması, halkın yaşayışı, erkeklerin kadına bakış açısı ve verdikleri değeri gözler önüne sermesi bakımından takdire şayandır. Hunların en büyük hükümdar Mete Han'ın (Oğuz Kağan'ın) oğullarından birisini gündoğusuna, diğerini gün batısına göndermesi ve denizlere su kenarlarına ulaşınca oraları yurt tutmasını öğütlemesi, Türklerin daima batıya göçmeleri-

ni bir kurtuluş olarak görmeleri asırlarca devam etmiştir. Türkistan'da Oğuz devletinden kopan Selçukoğullarının, İslamiyet'i kabul ederek Horasan ve Ön Asya'ya gelişleriyle birlikte bu vasiyet edilen göç tekerrür etmiştir.

"Anahtar" da Sultan Alpaslan'ın ölümü ve Melikşah'ın tahta geçişi, Hasan Sabbah ve Batınilerle mücadele, Selçukluların Irak ve Suriye'ye kadar gelmeleri, Süleyman Şah'ın, abisi Mansur ile arasının açılması, Mansur'un öldürülerek Türkiye Selçuklu Devletinin Kutsalımoğlu Süleyman Şah önderliğinde temellerinin atılması, Süleyman Şah'ın Halep yakınlarında Tutuşla giriştiği savaşı kaybederek Anadolu Selçuklu Devletinin Büyük Selçuklu egemenliğine girmesi anlatılır. Bu kupkuru bir tarih anlatımı değildir. Kitabın her bir paragrafında tasvirler, duygu ve düşünce sentezleri, hedef göstermeler birbirini takip eder.

Melikşah hükümdar olduğu vakit beylerini toplar ve babasının kaldığı yerden Rum ülkesine akınların devam etmesini emreder... "Melikşah sustuğu kısa bir süre içinde, Afşin'e düşündür gibi bakmıştı. "Afşin Bey'in yine Urumeli'ne akınlar yapmasını uygun gördük. Yanında Artuk Bey olacak. Buldacı, Çavlı ve Sanduklu Beyler de Afşin Bey'e bağlı; fakat aynı yörelerde akınlarına devam edecekler eskisi gibi... Geldi, Afşin Bey'e iyice yaklaştı. Afşin Alpaslan'ın nefesini hissederek geldi. Babam denize varmak isterdi Afşin Beyim, dedi. Denize de göğe de kilit vurulmaz, derdi. İlk vardığın yere kılıcını üç defa vur ve bir avuç kum al gel. O kılıcı da kullanma bir daha. Deniz kumuyla birlikte babamın mezarına koyacağım" (Anahtar, s.11)

Bir Kılıç eri olan Sav-Tekin, Melikşah'ın anne tarafından dedesidir. Amcası Kavurt'un isyan etmesi üzerine Sav-Tekin ordu topla- yıp üzerine gidilmesini önerirken Melikşah bir mektup yazarak amcasının gönülünü almayı düşünmektedir:

"Mektup, dedi Melikşah: "Mektup Sav-Tekin, söz varken tatlı söylemek, sevgi yolunu denemek varken zor daha sonra gelmemeli mi? Biz amcamızın her zaman üstesinden gelebiliriz... Alpaslan babam, yalnız kaldığımız zamanlarda Sarı Hoca'dan bahsedirdi hay Küpeli Hafız. Şimdi biz Sarı Hoca'nın yolunda yürümezsek nasıl babamıza layık oluruz. ...Devlet olmak kolay değil Yakutlu Bey, sabredeceğiz, alışacağız Kavurt Bey de alışacak, alışmazsa? Fakat alışması gerek: Devlet için! " (Anahtar, s.25)

İnsan sultan da olsa etten kemikten ve ruhtan ibarettir. Tabiatının dışına çıkamaz. Mustafa Necati Sepetçioğlu, babası yeni ölen ve devlet idaresi sorumluluğunu bir anda omuzlarında hisseden ve amcası Kavurt'un isyanı karşısında iyice bunalan Sultan Melikşah'ın psikolojik durumunu şöyle tahlil eder: "...Öyleyse ben de insanım. Babası ölen bir insan, amcasının dünyada yok etmek istediği bir insan; üstelik de anasının kanına susadığı bir adama varmak mecburiyetinde olan bir insan. Anladın mı şimdi hay Sav-Tekin. Babamın ölümü o kadar birdenbire oldu ki. O kadar uzakken, o kadar imkânsızken; bütün sevdikleri, bütün güvendikleri... o meşhur, cihana nam salmış koca Selçuklu Beyleri yanındayken, aldığı kaleden daha sağlamken... Babam Alpaslan, Bizans'ı bir saatte tuz buz eden Türkmen; yeryüzüne sığamayıp da denize kucak açan, göğü avuçlayan oğuz boyunun güvenci, Selcan Hatun'un gözlerinde açiveren gül, Melikşah'ın sırtını dayadığı kaya, Afşin Bey'in dayandığı, Yakutlu amcamın dünya direnci, Sav-Tekin'in gönül direği Sarı Hoca yadigarı..." (Anahtar, s.28)

Mustafa Necati Sepetçioğlu eserlerinde yalnız tasvirler ve psikolojik tahlillere yer vermez. Bunların yanında halk hikâyelerine, efsanelere, atasözlerine Türkülere ve manilere de yer verir. Kadınlar gölbaşında çamaşır yıkarken Pelit Ana Gökçen kıza şu maniyi söyler:

"Dama vurdum kazmayı

Çift dola gel yazmayı

Anandan mı öğrendin

Böyle serbest gezmeyi"

Aynı şekilde Gökçen Kız da cevap veriyor:

"Sarıca yanaklıyım

Dereelerde saklıyım

Anası da biliyor

Oğluna meraklıyım..." (Anahtar, s.117 v.d)

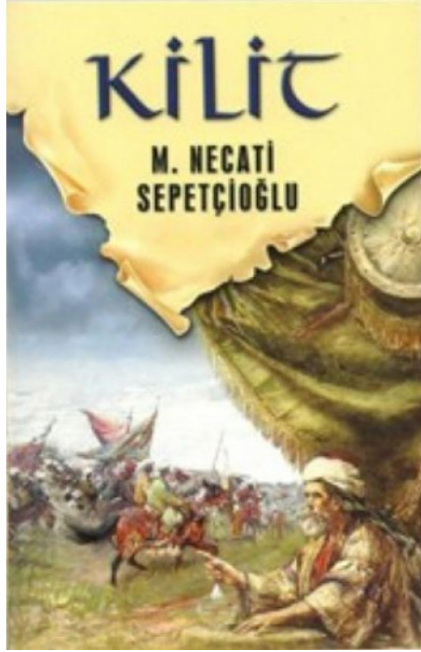
Mustafa Necati Sepetçioğlu Anadolu Selçuklu Devletini, Büyük Selçuklu Devletine bağlı bir devlet olarak görür ve eserinde de bu birlikteliği sürekli vurgular: Süleyman Bey'in imparator olmak için kendisine destek verdiği Melisos'da bir konuşma esnasında; "...Doğru dersin. Şimdi Nikia'ya benim yerleşmem lazım. Benim de bir yerlerde durmam, öteki şehirlere de söz dinleteceğim bir yerimin olması gerek. Sana daha yakından yardım edebilirim.

Yani bir devlet gibi mi?

Öyle de sayabilirsiniz?

Adsız?

Yoo. Adını da koruz. Türkmeniz biz. Ma-

dem Türkmeniz bulunduğumuz yer de Türkiye olur. Bize bir devlet dedin, öyleyse adını da Türkiye belle.

Melikşah'tan ayrı mı?

Hayır?... (Anahtar, s.248 v.d)

"Kapı" da Hasan Sabbah ve Batni dailer Avrupa'ya giderek manastırlarda ve kiliselerde Türkler aleyhine propaganda yaparak Hristiyan din adamlarını kıskırtmaları, Bizans İmparatorunun Selçuklu Devletine karşı Avrupa'dan yardım istemesi, Papanın ve Piyer Lermite'in vaazlarıyla Anadolu'ya Haçlı Seferlerinin başlaması, Çaka Bey- Kılıçarslan anlaşmazlığı; Çaka Bey'in ölümü, İznik'in kaybı, Haçlıların Antakya ve Urfa'ya ulaşmaları, Kılıç Arslan'ın Konya'yı merkez edinmesi, Malatya'yı alması, Çavlı ile savaşı ve ölümü anlatılır.

Kapı, Anadolu'dur. Kapının korunması, sağlam tutulması gerekir. Kapının sağlam tutulması için kılıç erleri canla başla çalışırken manevi mimarlardan Karakurt Hafız da Türk töresini unutturmamak için kolları sıvayıp, Türklerin Ergenekon'dan çıkışını temsilen Manisa'da demir dövürtmüş, bugünkü Demirci'nin adını vermiştir. İzmir Bölgesinde güçlü bir beylik kuran ve kurduğu donanmayla Bizans'a nefes aldımayan Çaka Bey'le Kılıç Arslan'ın arası açılır. Buna sebep Bizans İmparatoru tarafından Çaka Bey'e ait olan bir yazıyla gönderilen bir mektuptur. Bizans imparatoru iki beyin birleşmesini önlemek için bu oyunu oynamıştır.

Kendi has hizmetçisini de düğüne göndererek Çaka Bey'i, Kılıçaslan'ın konağında zehirletir. Bu kıskırtma sonucunda Anadolu'ya Haçlı seferi başlar. Piyer Lermite önderliğinde bir milyonu geçkin Haçlı ordusunun öncü kuvvetlerini Yalova İznik arasında durdurduktan sonra zırhlı birliklerle karşılaşan Kılıç Arslan onların karşısında savaş düzeni alamaz. Malatya kuşatmasını yarıda kesip geldiğinde İznik'in hem göl tarafından hem de karadan kuşatılmış olduğunu görür. İznik'i kaderine terk ederek Konya'ya doğru çekilir, Konya'ya başkent edindir. Haçlıların Selçuklu topraklarından geçişini engelleyemez. Eskişehir ve Konya Ereğli'sinde yaptığı baskınlarla haçlılara çok kayıp verir. Haçlı kuvvetleri sayıları az da olsa Kudüs'e ulaşırlar ve Urfa ve Antakya'da kontluklar kurarlar. Malatya'yı alan Kılıçaslan da Çavlı ile Musul ve Halep arasında bir mevkide savaşa tutuşur. Esir olmaktansa ölmeyi yeğleyen Kılıçaslan atı ile Habur nehrini geçmek isterken hayatını kaybeder.

Bizans'ta Türk casusu olarak bulunan Alpaslan'ın eniştesi Ersagun Bey, Türklerin Anadolu'da tutunması için Bizans'ın içinde bulunduğu durumdan, Türkmen'in birlik olması için yaptığı faaliyetler de **"Kıy"**da uzun uzadıya anlatılmaktadır... "...Alpaslan'ın çok yakın akrabasıyım Vırna... O senin nohut taneleri gibi takur tukur deyiş beğenmediğin bir fikir için, o fikir başarıya ulaşsın diye karımı oğlumun bırakıp geldim Bizans'a; hem de Alpaslan'a, soyuma, milletime hıyanetlik etmiş görünüp, o yanda hayır biliniz geldim. Merv'de kalan oğlumla karım bile böyle bilir beni; şimdiki nesil adımı duysa öğrenir... O fikir, uğruna korkmadan kendimi harcadığım, Urumeli'nin Türkmen'e yurt edinilmesi fikriydi. Bilmeden bir kapı dedin, doğru dedin. O kapı, önceleri Ceyhun yörelerindeydi, Tuğrul Bey'le Çağrı bey zamanlarında. Alpaslan getirip Malazgirt'te pekiştirdi, Süleyman Şah örmeli taşlarla İznik'te devleşti bu kapıyı... Bu arada Kılıçaslan yok edilirse ne olur bilir misin? Kapıyı o yanda Hasan Sabbahlar, Çinliler, Maçinliler bu yanda Papalar, Bizanslılar tırmalar, kemirir, tekmeler, yakar... bu dar boğazda Türkmen bir yanıp tutuşur ki aklın almaz, çıra dediğin soyha halt etmiş. Türkmen'in beli kırılır ölüsünü seçemezsin... Saray Selçukluyu da yiyip bitirecek. Bunun için yıldızlardan medet umar oldum her hal... Bizim bir Oğuz Kağan destanımız vardır; Oğuz Kağan'ın çocuklarını doğuran iki kadının

ikisi de yıldız ışıklarından süzülme olarak söylenir..." (**Kıy, s.105 v.d**)

Engin bir tarih bilgisini, edebiyatının eşsiz yorumuyla süsleyen Sepetçioğlu, Bizans'ın yardımıyla kısa sürede Anadolu'ya geçirilen Piyer Lermite ile birlikte gelen öncü haçlı ordusunun Yalova samanlı dağıdaki durdurulmuşu şöyle dile getirir: "...

Fırtına o esnada koptu. Biri yolun geldikleri yönünden, öteki gidecekleri yönünden kopup gelen iki bölük atlı, sürüye dalan kurtlar misali Haçlılara girdi. Bir pamuk tarlasına alışkın olmayan atlar girmişti sanki; on, yirmi, otuz toynakta, on yirmi otuz pamuk kozası birden atıldı. Kılıçların nasıl inip kalktığını görmek mümkün değildi. Çimi iki defa harmanladılar; o sırada mahşer insanları ile böyle birbirine girmiş olamazdı. Fırtına başladığı gibi bitti..." (**Kıy,s.279 v.d**)

"Benim Adım Yunus Emre" de Mustafa Necati Sepetçioğlu, Moğol istilasına uğrayan Anadolu Selçuklu Devleti'nde vergi üstüne vergi bindirilen halkın çektiği sıkıntıları, kuraklık; kuraklığın dahi halk nazarında Moğolların uğursuzluğundan kaynaklandığı yolundaki halk inanışlarına; Moğollara karşı direnişe geçen Anadolu beylerinin takibata uğramaları, onlara yardım edenlerin veya vergi borcunu ödeyemeyenlerin zindana atılmaları, evliya menkıbeleri vs. konulara yer vermektedir. Yunus Emre'yi de köylüleri haber salmış, acilen memleketine çağırışlardır. Konya'da gurbetçilerden haber almak için bir hana uğrayan Yunus Emre hancının tutuklanışını çobandan öğrenince ona yardım edemeyişine çok üzülür; köylülerinden haber almak için hemşerisi Çedikçi Ahmed Usta'nın dükkânına gider. Orada da birçok dükkânın kapalı olduğunu görünce gönlü iyice daralır:

"...Beni Allah'a ulaştıran gönlümün sözleri esirdi; beni Yaradan'ıma ulaştıran gönül yollarında Moğol kolcuları kol geziyorken, bencileyin bir garip, ruh kötürümü olmanın yatalaklığında, demek ki sürünüyor. ..Çedikçi Ahmet Usta; "Böyle vakitlerde söyleyeceğin deyişle Türkmen'e direk olacaktır, Moğolların yağırdığı ızdırabı giderecektir. Ayaklanmaları, uğursuzluğu Anadolu topraklarından def etmek için Moğol'a kaşı koymaları besleyen umudu söylemek olacaktır. Sen susarsan, senin gibiler de susar ise Türkmen'in ayaklanmasını kim güçlendirecek ki?..." (**Benim Adım Yunus Emre, s.20 v.d**)

Bu gün bizim bildiğimiz ve anlattığımız menkıbeleri de romanlarında kullanan Sepetçioğlu, olayı kahramanın ağzından mantıklı bir şekilde dile getirmektedir. Mesela Yunus Emre ve yol arkadaşlarının Tanrıdan sıra ile sofraya istemelerini Yunus Emre'ye şöyle anlattır;

"...Allah'ım beni Yaradansın. Yarattığını bilensin. Ne duruma düştüğüm düşürdüğüm de bilgin dışında değildir." Dedim içimden; kısa kısa, açık ve net diledim: "Ben senden isteyemem. İnanmadığımdan değil, böyle bir yolu benimsemediğimden isteyemem. Bunlar senden istiyorlar. Kimin için dildiler, kimin adına gönderdi isen Sen, Onun adına yine Onun için gönder benim için değil... fakat şu iki dervişten de geri koma beni! Fazladan bu kadarnı isterim. Amin dedim ve elimi yüzüme sürdüm..."

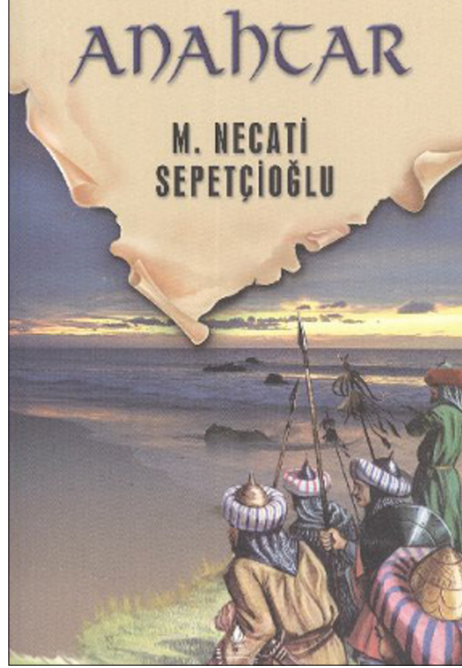
Heybemdekileri çıkartacaktım. Başka türlü olmazdı. Elim orada kalakaldı. İnanamadım.

Vakitsiz akşamın alacasında elinde bir kör kandil fener, camı isli puslu olmalı, ışık ölü gözünden az kabacaydı çünkü, gözeden az önce su dolduran küçük kız çocuğu indi geldi sağımızdaki yamaçtan. Arkasında su dolu güğümleri alıp götüren ağabeyi, onun arkasında da ya babaları ya da büyük ağabeyleri idi... İki kişi daha geliyordu. İşığı taşıyan kızın elinde ayrıca bir çakın vardı; ötekiler de bir şeyler getiriyorlardı. Öylece geldiler, bize yaklaştılar.

Yaklaştıklarında tanıdık tanıyacıklarını; ellerindekinin neler olduğunu o vakit anladık. Güzel kokan aşlar idi; et idi, pilav idi, hoşaf idi...ve ayran ayrıca. Sofrayı elleriyle kurdular..." (Benim Adım Yunus Emre, s.134 vd)

Sepetçioğlu, üçlemesiyle atalarına duyduğu minnet ve saygıyı dile getirmiş, gerçek bir Türk yazarının nasıl olması gerektiğini kendilerinden sonra gelecek nesillere göstermiştir. Türklük şuuruyla İslamiyet ruhunu da katarak Türk kültür ve tarihini bir bütün olarak ele almıştır:

"Bir Türk yazarın her şeyden önce vatanlaşmış bir toprağın üzerinde yaşadığını bilmek zorundadır." Bu vatan bana vasiyet edilmiş topraklardır. Oğuz Kağan destanına bir bakın. Oğuz Kağan 'denizleri ve suları bol olan yerlere gidin' der. Bizim temel almamız gereken çok önemli üç isim var. Bunlardan biri Oğuz Kağan sonra Bilge Kağan ve Mustafa Kemal! Ben de bu üç ismi temel alıyorum. Bu günkü Türk romanı bu üçlemenin fitriyatına Hz. Muhammed ruhunun eklenmesiyle ortaya çıkar.

Bu temelden kopmamak lazım... Bu yol bizi, bizim insanımıza götürür. Bu konu, etin kemiği sarması gibidir. Ne kemik tek başına hareket edebilir ne de et. İkisinin bir arada oluşu bizi insanımıza götürür. Toprağını bilmiyorsan toprağa hâkim olamazsın. Toprağın yoksa yaşama hakkın da yok. Türkiye Cumhuriyetine giden yolun başı Çanakkale'dir. Ben şaşıyorum. Mustafa Kemal'in Anafartalar kahramanı olarak çekilmiş modern çağların en kutsal fotoğrafı, kutsal Türk ordusunun brövesiden çıkarıldı. Aklım almıyor." (İskender Özsoy, a.g.r) diyen Mustafa Necati Sepetçioğlu, Türk çocuklarına tarih ve milli şuuru vermek isteyerek "Kilit, Anahtar ve Kapı" üçlemesiyle bir Türk yazarın olarak bu vasiyeti yerine getirmiştir.

İskender Özsoy'a verdiği röportajda, tiyatrosuyla, televizyonuyla Türk kültürünün yok edilmeye çalışıldığını, Türklükten uzak kimiksiz bir toplum oluşturulmak istendiğini belirten Mustafa Necati Sepetçioğlu, Türkiye'de roman yazılmadığını, yazılanın da Türkçe olmadığını, okunduğu zaman anlaşılır bir dil kullanılmadığını ifade eder. Roman yazarının kişinin Türkçeyi en güzel bir şekilde kullanması gerektiğini vurgulayan Sepetçioğlu, son romanı olan Yesili Hoca Ahmed'in dil bakımından Türkçenin en mükemmel haliyle yazıldığını hatırlar. (İskender Özsoy, a.g.r) Bu husus Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun bütün eserlerinde görülür; sağlam bir karakter, güçlü bir cümle örgüsü, akıcı bir anlatım hâkindir.

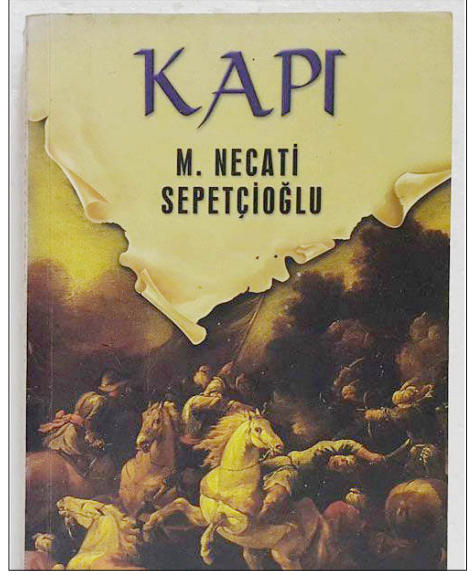
"Konak"da Mustafa Necati Sepetçioğlu, Osmanlı Beyliğinin kuruluşunu, Ertuğrul Gazinin vefatını, Yunus Emre'nin Şeyh Edebali, Mevlana, Taptuk Emre ve Sarı Saltukla görüşmesi, Şeyh Edebali ve Kumral Dede'nin, Bile-yici Baba'nın Osmanlı Beyliğini güçlenmesi için onun yanında yer aldıkları, Kumral Dede'nin konağının hastaları tedavi etmekte kullanıldığı, Kumral Dede'nin Vefatı, Amcası Dündar Bey'in Osman Gazi'nin Beyliğini kabul eder görünüp kendini güçlendirmesi için entrikalar çevirmesi, bir meşveret esnasında Dündar Bey'in öldürülmesi gibi olayları anlatır. Kumral Dede hep toplumun akıl danıştığı hatırı sayılır kişi, hep bilge hem de hekimdir, dergahını Ermeni Beline kummuştur:

"...At ürkeceğe benzemiyordu. Belki de türkme-yi unutmuştu. O topal sürünen adımlar, ne kadar belli olmazsa olmasın artık bir daha atılamayacak adımlara benziyor fakat yine de atılıyordu... Kuşağından dişleriyle tuttuğu irini taşımaktan katılaşmış boy un, gerdanına doğru akan ak köpük içindeydi. Öyleyken Kumral dedeyle debbağı süzdü; gece karasında parlağımsı bakan bir yan gözle dostluğunu tattı. Bir daha kişnedi. Kumral Dede yüreğinin yanıldığını sandı; koptuğunu, kaynar kanının yüreğinden taşı-tığını sandı. Atın ağızında kuşağından dişleyip getirdiği Rahmandı...

...Rahmanın kendinde olmaması işe yaradı. Yavaşça sağ ayağını Rahmanın çıkık dizinin altına koydu, sağa sola oynattı. Bir eliyle dizin altından bileğe yakın yerden tuttu, öteki elini diz üstüne sımsıkı kenetledi; hızla çekti; küt dedi diz...

Kumral Dede, dibekte macunlaşan karışımı, ılımlamağa yüz tutan suyun yarısını boşalttıktan sonra kalan suya döktü; yavaş yavaş, macunu suda eritip koyulaştırarak karıştırdı; koyu ir un çorbası kıvamında bulunan suda, macun süzülüp dibe çökmeden az önce iyice ovduğu eti aynı şekilde karıştırdı. Su artık su değildi. Buğday özüne ezilmiş bir pelte olmuştu... Daha çok yüreğindeki terden kurtulmak için salavat getirdi; ardından da derin bir besmele çekti; Leğendeki pelteden bir parça avuçladı; Rahman'ın ayak parmaklarından başlayarak çok hafif ovmalarla bu pelteyi yedire yedire bütün vücuduna sürdü. Önce kuşağını, yetmeyince eski kirli içliğini sıkı sıkıya Rahman'ın bedene sardı. (Konak, s.58 v.d)

Mustafa Necati Sepetçioğlu, Sarı Saltığı, Yunus Emre'yi, Tokathı Barak Babayı, Karacaahmet'i, Gevikli Baba'yı, Şeyh Edebali'nin meşveretinde buluşturur. Toplantıda Selçuk-

lunun petek balının bozulduğu, Germiyanlı, Karamanlı ve Eşrefoğlu, Candaroğulları gibi beyliklerin sadece kendi dertlerine düştükleri, Türkmeni derleyip toplayacak yetenekte olmadıkları tartışılır ve Ertuğrul gazinin Aşiretini desteklemeyi uygun görürler: " Sarı Saltuk, Edebalinin sözü biter bitmez araya girdi. "Edebali söz tamam artık; dediklerini meşveretteki yeniler bile anladı. Şu gönlündeki saklı olan ne onu söyle asıl.

-Pekey, gönlümdeki şudur: Saltuk gönlümdekinden önce şunu deyim. Karaca'yı dinledik. Yazmaya eklenmiş yamaları gördük. Bu yamalardan bütüne gidilecek gibi değil. Kovandaki Selçuk peteği çürüdüyseniz, bu yamalardan petek örnek kolay olmayacak. Gönlümde Ertuğrul Bey vardır; oğlu Kara Osman vardır... Şeyh Edebali, meşverettekilerin hepsini şaşkırtan sözünü söyledi: Kızım Mal Hatun'u Kara Osman'a versen? ...Kızı Mal Hatun'u Ertuğrul'un oğluyla evereceğim. Meselenin yarısı böylece halledilmiş olur. Kalan yarısı, yani haslık meselesi; yani Kayı boyunun Oğuz'un soylu beylerinden daha soylu olma meselesi. . .

Yavaş yavaş her sözün üstünde dura dura: Kara Osman Şeyh Edebali'nin tekkesinde konuk olduğu bir gece bir düş görecekti. Gördüğü düş şöyle olacak dedi: Benim, Şeyh Edebali olarak benim koynumdan bir ay doğmaktadır. Bu ay dolunay halini aldığı anda varıp Kara Osman'ın koynuna girer. Bu demdeyken Kara Osman'ın göbeğinden bir ağaç köklenir., dallanıp, budaklanır, gölgesi dünyayı tutar..." (Konak, s.170 v.d). Böyle bir toplantı olup oldu mu bilmiyoruz. Şahısların yaşadığı dönemlerde birbirine yakın.

"Çatı" romanında Mustafa Necati Sepetçioğlu, Osman bey'in ilk dönemlerinden, Karacahisar'ın fethinden Osman Bey'in ölümüne kadar ki geçen olayları konu alır. Karacahisar fethedilince Osman Bey aşiretini buraya yerleşmesini emreder. Göçebelğe alışmış olan halk ise bu işten memnun değildir. Dursun Fakih, Karacahisar'a kadı olarak tayin edilir. Rahman da Sübaşı olur. "1292 yılının güzünde deli bir yağmur dinmiş sonrasında bir ikindiye doğru eski Malenciya'da Osman Bey'in Karacahisar'ı böyle başladı. Ve o gün Dursun Fakih, eski kilisenin çan kulesinde, son ezanını okudu, son namazını kıldırdı. Ama Karacahisar'da okunan ilk ezan, ilk namazdı. Namazın sonunda Osman Bey, bundan böyle Karacahisar'ın kadısının Dursun fakih, dedi: Kutlu olsun!... Karacahisar geniş yerdir, Türkmen de sağda solda aşiret halinde dağınık. Düşündük ki bu dağınık, göçer halde yaşayan Türkmen aşiretlerinden dileyen gelip yerleşe, onlara Karacahisar'da ev verile yer verile, ama yerlilerden kimsenin hakkı yenilmeye, alıştığına dokunulmaya, burnu kanamaya, gelen Türkmenle Karacahisarın yerlileri bir tutula, ayrıcalık gözetilmeye..." (Çatı, s.9)

Orhan Bey'in yetişmesini Akça Koca üstlenmiştir. Akça Koca ile Dursun fakih pek anlaşamazlar. Dursun fakih ilim ehlidir. Türk çocukların okuyup yazmasını ister. Akça Koca ise kılıç ehlidir. Bu ara da batıniler boş durmamaktadır. Karacahisara'da eskici kılığında Hasan Sabbah'ın daileri sızmışlardır. Halkın arasına nifak tohumu ekmekte, önlerine çıkana, engel olmak isteyen de öldürmektedir. Yerleşik hayata geçmek istemeyen halkı Osman beye karşı kışkırtmakta, beyin sadece kendi kesesini doldurduğu, halkını aç bıraktığını oba oba dolayıp yaymaktadır... "Bu bey etliği midir?

He... ya... Bey etliğidir.

-Belli... Senin gibi yoksul takımına Bey'in etliğinde yalnız çalışmak düşer; etin kokusu bile onlarındır... Her nereye vardysam bu böyle. Kara Osman çıkmış dediler; beylerden alıp sana bana verecek, yoksulu yoksulluktan kurtaracak dediler. Urumeli'nin ta öte başından duydum da sevinip koştum; nasıldır, ne biçim kişidir ki böyle bizi bizden çok düşünür dedim. Varıp baktım bacılar, Kadı kurmuş, Sübaşı kurmuş, kurmuş ki cümle beyleri de yoksulları da vurup kesesini çalıştır; aşireti gâvura katıp ezdire ve hem de mi bunca milleti yerinden yurdundan ederek fırsattan ke-

sesi için faydalana... Onun için ummacılık da beklemesin yoksul bundan böyle..." (Çatı, s. 44 v.d)

Devrin kanat önderleri Bileyici Baba, Kumral Dede ve Şeyh Edebalı, Türkmen aşiretlerinin Osman Bey'in bayrağı altında toplamaya çalışmaktadır. Gaza'da kendi dervişlerini de göndermekte, dervişler vasıtasıyla düşman memleketlerden bilgi almaya çalışmışlardır.

Mustafa Necati Sepetçioğlu, "Çatı"da dönem hakkında bilgi verirken, tarihin derinliklerine inmekte, oradaki devlet idarecelemin yönetimi anlayışını da vermektedir: Yerleşik hayata geçince bir köprüye ihtiyaç doğar. Yapılan köprüye Dursun Fakih ücret konulmasını ister. Osman Bey karşı çıkarsa da şehrin ihtiyacı için gerekli olduğunu ileri süren Dursun Fakih görüşünü beye kabul ettirir. Bunun üzerine de dedikodular alır başını gider. Şeyh Edebalı, Osman Bey'in ikinci oğlu Alaeddin'i yetiştirmek üzere ister... "Üç yaşındayken tam zamanıdır. Bir iki yıl Kumral'ın yanında kalır, sıbyan mektebinde Karabudundan toplama çocukların arasında oynar, okur, büyür. Sonra biz alırsız tekkemize. Orhan oğlumuzun bir gün Alaeddin'e ihtiyacı olur. Alaeddin'e öğrettiklerimiz, Orhan oğlumuzun bilmedikleri olacağına göre sırt sırta verirler. Alaeddin kitap okur, Orhan kılıç; kılıçla kitap düşman olmaz o zaman, örnek olur; bir atın iki kulağı gibi dimdik... Bilir misin bu at kulağı benzetmesi nereden gelmedir bize Yesi'den. Yesi Ocağından. Ocağın ağızdan ağıza dolaşan bir kütüğü vardır. Kimi zaman cönk halinde de bulunur... Bizde Sarı Hoca'dan gelmedir. Derler ki Sarı Hoca'nın bu at kulağı benzetmesi Türkmen Müslüman olmadan önceki ataları zamanında Han'ın iki oğlu, Gültekin ile Bilge Kağan iki karındaş imiş. Ne zaman ki biri kitap ehli, biri kılıç iki karındaş Türkmen'in başına geçmiş, Türkmen zamanın ıssı olmuştur..." (Çatı, 125 v.d)

Bu arada insanlara arasında nifak tohumları eken bazı insanları dülger, taşçı, derici kılığında şehre girerek fitne ve dedikodu yayarlar. Karesi topraklarında yuvalanmışlardır. Karesi beyliği Demirhan beyiyle işbirliği yaparak Osmanlı Beyliğini ezmek istemektedir. Fitnenin başı İran'dan gelme Pir Cebbarn Alisi'dir. Osman Bey bu konuda önlem alınmasını ister. Kayı Obasından da birkaç kişiyi Germiyan topraklarına yollar. Onların faaliyetlerinden haberdar olarak tedbirler alır.

DEVAM EDECEK

GÜLŞEHRÎ VE ÂŞIK PAŞA'NIN TÜRKÇECİLİĞİ

Anadolu Selçuklu/Türk Devleti'nde ilim dili Arapça, edebiyat dili Farsça, resmî dil de bazen Arapça bazen Farsça idi. Bu durumu hoş karşılamayan Türkmen beyleri ve tekke mensuplarının gayretleriyle 13. asırda Anadolu'da Türkçe kültür, edebiyat ve devlet dili olma yoluna girmiş ve Türkçe eserler yazılmaya başlanmıştı. Kesin zafere 14. asırda ulaşan bu hareketledir ki 600 yıl kesintisiz sürecek olan büyük bir edebiyatın (Divan edebiyatı) ve köklü bir Türkçenin temelleri atılmış oldu. Bugün sizlere bu temelde harcı bulunan Gülşehrî ve Âşık Paşa'nın Türkçeye dair görüşlerini aktarmak istiyorum.

Gülşehrî (ö. 1317'den sonra) ve Âşık Paşa (ö. 1332) 14. yüzyılın önde gelen sûfi şairlerindedir. Gülşehrî "**Mantuku't-tayr**" adlı eseriyse, Âşık Paşa da "**Garibnâme**"siyle tanınır. Bu iki önemli mesneviyi aynı aynı ele alarak kısaca muhtevasına temas edeceğiz sonra da şairin Türk dili ile ilgili söylediklerini vereceğiz.

Mantuku't-tayr

"**Mantuku't-tayr**" tasavvufî bir eserdir. Ana fikri varlığın teklifi demek olan "**vahdet-i vücud**"tur. Yarattıklarını temsilen kuşlar "hüdhüd"ün rehberliğinde "**sîmurg**"u (Allah) aramaya çıkarlar. Yollarının uzun ve çileli olduğunun farkındadırlar. Nitekim kuşların çoğu yolda peyderpey dökülür. Kimisi yeryüzünün güzelliklerine aldanır, kimisi zevkusefa tuzağına düşer, kimisi mal-mülk kazanma yoluna sapar. Sonuçta otuz kuş "sîmurg"a (Hak) erer. Fakat "sîmurg" bir aynadır. Kuşlar bu aynada kendilerini görürler. Böylece "varlığın teklifi"ni (vahdet-i vücud) tecrübeyle öğrenmiş olurlar.

Bizim için bu eser muhtevasından ziyade, Türkçe yazılmış olması bakımından önemlidir. Arapça ve Farsça'nın revaçta olduğu, Türkçe eser yazmanın küçümsendiği bir devirde Gülşehrî'nin "**Mantuku't-tayr**"ı Türkçe yazmış olmayı bir iftihar vesilesi sayması Türk dili için bir dönüm noktası olmuştur:

"Mantuku't-tayr'ı ki Attar eyledi

Pârisice ku dilini söyledi

Anı Türkî sûretinde biz dahı

Söyledik Tâzî gibi Tanrı hakı

Türk dilince dahı Tâzîden latîf

Mantuku't-tayr eyledik ana harîf

Ben bu Türkî defterin çün dümeyem

PROF. DR AHMET SEVGİ

*Pârisicesiyle değışürmeyem
Kimse böyle tatlı söz söylemedi
Kimse bundan yeğ kitap eylemedi."*

Garibnâme

Âşık Paşa'nın "Garibnâme"si dînî-tasavvufî, didaktik bir eserdir. 10600 küsur beyitlik bu hacimli mesnevî, 10 bap üzere tertip edilmiş ve her bapta, kendi sıra sayısıyla mütenasip konular işlenmiştir. Söz gelimi, birinci bapta "Allah" gibi bir olan, ikinci bapta "yer, gök" gibi iki olan, üçüncü bapta "geçmiş", "gelecek", "hâl" gibi üç olan vs. konular ele alınmaktadır. Özellikle birinci bapta üzerinde durulan "vahdet" fikri Mehmet Kaplan'ın ifadesiyle "... âdetâ Osmanlı Türklerinin kurmuş oldukları **'cihan devleti'**nin ideolojik ve metafizik temelini hazırlar." Dolayısıyla "Garibnâme" Türkçe yazılmış olmanın yanında muhteva yönüyle de bizim için önemli bir eserdir.

Gülşehrî gibi Âşık Paşa da Türkçeye olan ilgisizlikten yakınarak; bilerek, isteyerek ve seerek Türkçe eser yazdığını belirtmiştir ki şairin bu tavrı ona millî edebiyat cereyanının ilk mübeşşirleri arasında yer alma şerefini kazandırmıştır.

Âşık Paşa Türkçe ile ilgili olarak şunları söyler:

"Kamu dilde var idi zabt u usûl

Bunlara düşmüş idi cümle ukûl

Türk diline kimsene bakmaz idi

Türlere hergiz gönül akmaz idi

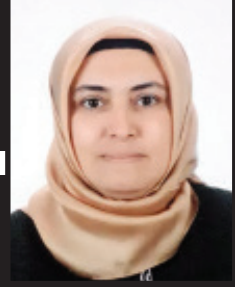
Türk dahı bilmez idi bu dilleri

İnce yolu ol ulu menzilleri."

Kısacası; Karamanoğlu Mehmet Bey gibi Türkmen beylerinin; Yunus Emre, Gülşehrî, Âşık Paşa gibi Türk şairlerinin dilimiz konusundaki samimi gayretleri olmasa bugün konuşup yazdığımız güzel Türkçe olmayacak, yerli ve yabancı kütüphaneleri süsleyen binlerce nadide Türkçe eser de yazılmayacaktı. Türkmen beylerine ve Türk şairlerine minnettarız. Ruhları şad olsun...

İÇGÖRÜ, ADALET VE BASİRET ÜZERİNE

**FATMA
TUTAK**

Gözlerini zar zor araladığında yüzünü yalayan sabah yeli içini bir garip ürpertmedeydi. Derinden ta derinlerden önlü arkalı duyulan ezan sesleri yeni yeni kesiliyordu. Onu en önce uyandıran şimdi daha iyi idrak ettiği gibi derinden gelmesine rağmen bu içine işleyen ezan sesleriydi. Bacaklarını karnına iyice çekerek toparlandı; kollarını bu biraz da uyuşmuş bacakların üstüne sardı. Dünya yeni yeni uyanmalarda, gecenin karası yerini kopkoyu bir kızılığa bırakmakta iken ağaç yapraklarını ıpdayarak, kuşlar şakıyarak, ta ilerlerden dağınık dağ köylerindeki horozlar ünleyerek; her canlı kendi lisanınca yeni günün başlamakta olduğunu ilan etmeye durdu.

Yeni doğan gün gecenin karanlığıyla birlikte katran karası perdesini taptaze, saf, akça pakça başlangıçlara sıyırdığı gibi yapılan sayısız hatanın, geri dönüşü olmayan cürümlerin, insanın başına gökmek için bekleyen dağ gibi günahların karalığını da sıyrıp atabilseydi keşke. Fakat ne mümkün? Tüm bunları silmek, temizlemek, yok etmek değil güneş ışımasıyla üzerine denizler, okyanuslar dökülse paklanmasa kabil olmayan türden nesnelere. Zihni bu düşüncelerle dolu iken uzaktan birkaç köpeğin havlamasıyla irkildi. Gecenin karanlığında tek atımlık tüfek sesleri, uzaktan yıldız gibi parlayıp sönen el fenerleri ve durmamacasına havlayan azgın köpeklerin kulak tırmalayan sesleri gece boyu peşini bırakmamış, karabasan gibi kabus gibi içine işlemişti.

Acaba izini bulmuşlar mıydı? Nefesini tutup tüfek seslerini beklemeye başladı. Oh neyse ki tüfek sesi duyulmuyordu! Bu sesler çete halinde dolaşan sahihsiz köpek sürülerinden birine ait olmalıydı. İçi anlık ferahlamalarda derin bir nefes aldı.

Gözlerini kapatıp başını bodur, dikenli ahlal ağacının gövdesine dayadı. Dışındaki dünyanın hercümercinden ve içindeki dünyanın karmaşık duygu ve düşüncelerle bulanmış bataklığından sıyrılır gibi olduğu bu anda sinip oturduğu bu küçükük yeryüzü parçasında kendini bir parça emniyette

hissetti. Üzerinden henüz yirmi dört saatin geçmediği olaylar silsilesi gözlerinin önünde bölük pörçük canlanmaya başladı. . .

Ne kadar da sakin başlayan sıradan olmaya namzet bir gündü halbuki. Sabah erkenden uyandı, tarlaya gitti. Sulama sırası kendisinde olduğundan öncesinde yapması gerekli işleri gözden geçirdi. Sulama kanalını açık mı kapalı mı, öntünü tıkayacak herhangi bir engel var mı yok mu kontrol etti. Kürekleri kanalın yanına yakın bir yere bıraktı -ki haloğlu su açılır açılmaz şaşalamasın- sonra karıkları düzeltti. Derken öğle saatlerinde eve geçip birşeyler atıstırdı. DSİ ye telefon edip sırasını doğrulattı. Sulama gece saat üçte yapılacaktı. Haloğluna uğrayıp sulama saatini haber verdi. Haydar henüz ortaokul çağındaydı ama yaşlılarından daha olgun, yumuşak başlı, yardımsever bir çocuktur. Kendisi kanalın başından suyu açtığına başka birinin çıkışta elinde kürekle beklemesi ve tazyikli akan suyu tez elden karıklara iletmesi gerekliydi. Kendisi de yeri gelince onlara bağ bostan işlerinde yardım eder sırasında ürünlerin satılması için traktörüyle kasaba pazarına iletirdi. Köylük yerde tek başına yaşanmaz; İnsanlar hisim akraba olsun, konu komşu olsun birbirlerine muhtaçtır. Düşüncelerinin burasında rahmetli anacığının sık sık tekrar ettiği bir sözü anımsadı: "El eli yur, o da döner yüzü yur" derdi güngörmüş kadın... İnsanın insana muhtaçlığı bundan iyi ve dahi özlüce anlatılamazdı herhalde.

Gece epey ilerlemiş sulama saati bir hayli yaklaşmıştı. Çok geçmeden Haydar uykulu gözlerle, elleri pantolon cebinde büzüşe büzüşe sokağın köşesinde göründü. . . Traktörün yanına yaklaşınca selamlaştılar. Yarım saatten beri çalıştıramadığı traktörün sıkıntısında sağını solunu kontrol etmeye, sorunun neden kaynaklandığını araştırmaya koyuldu.

Yağna sabahdan benzinlikte depoyu dolurmadan evvel bakmıştı. Motor kayışını değiştireli bir hafta dolmamıştı. Ee neydi bu mendeburun derdi? Hay aksi sulama saati gelmişti! Hepi topu iki saati vardı zaten onu da bu uğursuz aletin başında mı tüketecekti? İçinden küfürler savurmaya başlamadan evvel bildiği duaları okumaya başladı. Haydar olayın ciddiyetine kendini iyice kaptırmış, uykulu gözleri traktörün ışığında fal taşı gibi açılmış, olanları soluksuz takip etmedeydi. Duadan küfüre geçmeye ramak kala nihayet yaşlı alet bol tarafından hır gür ederek çalıştı.

Çok geçmeden tarlaya vardılar... Haydar alıştığı üzere kanalın tarladaki başına koştu. Kendisi de tez elden suyun önündeki demir kapağı kaldırmaya seğirtti. Kapağı kaldırdı fakat görünürde canım suyun ne şırladama sesi, ne de serinliği vardı. El feneriyle birbirine bağlı beton künkleri takip etmeye başlayınca suyun kendi tarlasına bitişik tarlanın sınırından geçen kanala doğru akmakta olduğunu ayırdına vardı.

Az ilerde fenerin ışığında şimdi daha belirgin hale gelen bir iki insan kıpraşması ilişti gözüne. Koşar adım yanlarına gitti. Bunlar yan tarlanın sahibi Deli Hasan'la yancısı Sümsük İsmail'den başkası değildi. Yarım saatlik gecikme onlara cesaret vermiş olmalıydı. Her ne olursa olsun sıra kendisinin ve geç gelmiş olması Deli Hasan'la yancısına bu hakkı vermezdi. Hakkının yanmasına müsaade edemezdi. Kendi tarlasına uzanan su kanalının başına koştu. iki tarlanın ortasında

dirseklenen suyun yolu koca koca taşlarla kesilmişti. Hırs ve öfkeden deliye dönmüş, gözü hiçbir şeyi görmüyordu. O hırsıyla taşları sağa sola savurmaya başladı. Savurdukça öfkeleni, öfkeleniççe savurdu. Azalan taşların arasından tazyikli su yol bulup akmaya başladı. Kalan son taş biraz iricesindendi tek eliyle zorlanarak şöyle bir tarttı ve Deli Hasan'la yancısından tarafa savururken ağzından çıkan son sözler karşı taraftan duyulan "yandım anam!" ünlenmesiyle beraber havada asılı kaldı.

-Bunun hesabı sorulmaz mı sanırsın ha Deli Hasan sorulmaz mı?

ACZİMİN GİRYESİ

Ahmet
Sevgi

NEYLERSİN

Sana yâr olmayacak bahtı neylersin,
Yerine gelmeyecek ahdi neylersin.
Gönül yapmaya çalış, gerisi yalan,
Bir gün vîrân olacak tahtı neylersin.

(Ahmet SEVGİ)

Gözlerini bürüyen hırs perdesi aralanırken yerini kalp çarpıtısına ve başında zonklamaya başlayan şiddetli bir ağrıya bırakmaktayken kan ter içinde sesin geldiği tarafa koştu. Gördüğü manzara karşısında midesine esaslı bir yumruk yemişlerin bükülmesinde ağzına acı acı sular dolmaya başladı. Deli Hasan yüzüstü yere kapaklanmış, sesi soluğu çıkmadan öylece yatıyordu. Kafasının kulağa yakın yerinde parmak genişliğinde bir yarıktan ensesine ve oradan da omuzuna doğru kara, kopkoyu bir kan sızıyordu. Yancı İsmail diz çökmüş yerde yatan adamı uğrandırmaya uğraşırken dehşetle dışarı uğramış kırmızı damarlı gözlerini belerterek karşındakine baktı ve kendi haltına çöken kuzgun misali ciyakladı: "Sen öldürdün ağamı sen kıydın ona katilsin sen katiill!"

Durmadı orda duramadı dağa vurdu kendini. Aklına başkaca bir şey gelmediğinden, çıkış yolu bulamamanın şaşalamasından, salim kafayla düşünememenin sarhoşluğundan, bir bilinmez akıbetin muğlaklığından... Adına ne denirse işte ondan vurdu dağ yoluna. Çok geçmeden ardına düştüler... Köpeklerle, tek atımlık tüfeklerle, yanıp sönen el fenerleriyle kovalamaya başladılar. Gecenin son saatlerinece sürdü bu sürekle avı. Bitti sandığı yerde, izini kaybettirdiğini düşündüğü anda köpeklerin birbirini fiştekleyen azgın havlamaları yeniden başladı. Bir sonu gelmez, bir uyanması olmayan, bir katran karası kabuslu gece çöktükçe çöktü üstüne...

Gitgide yaklaşan çan seslerine eşlik eden meleyişler ve nadirce duyulan tok bir köpek havlaması onu sindiği ufacak yeryüzü parçasında daldığı hayal denizinden çekip çıkarttı. Göz-

lerini araladığında karşısında beş altı yaşlarında kızılca saçlı, yüzü çilli boynunda dizi dizi boncuklar sallanan mini mini bir kız çocuğu dikilmiş kendisine bakıyordu. Güneşe bakamadığından iyice kısıtçı gözlerinin rengi bellili olmayan bu küçük kız elini beline koymuş kayıtsız bakışlarıyla kendisini boydan boya süzerken aynı kayıtsızlıkla konuşmaya başladı:

"Kalk emmi kalk bu ne uykusu yoğsam sen şehirli misin?"

Sualine cevap beklemeden seyirtip az ilerde keçilerin yakınında elindeki çıkırcı çevire çevire yün eğiren genç bir kadının yanına koştu. Kadının sırtında kıldan dokunmuş uçkur ipiyle sıkı sıkı bağlanmış küçük bir çocuk vardı. Kadın kız çocuğunun işaretiyle ağacın altında oturan adama baktı sonra kıza bir şeyler söyledi. Kız hızla seke seke ağacın altında oturan yabancınn yanına geldi.

"Emmi, sen Tanrı misafirisin gel konuğumuz ol bizim oba hemen şuracıkta"

Küçük kız yabancınn cevabını beklemeden elinden tuttu ve zorla ayağa kaldırdı. Beraberce irili ufaklı kıl çadırların kurulduğu düzlüğe geldiler. Kapısındaki dokuma örtü yanı aralık bir çadırın önünde durdular. Küçük kız yalnız obaya has olduğu anlaşılacak değişik bir lisanla içeri seslendi. Az sonra kapıda kısa boylu, kafası traşlı, ensesi kat kat çizgili, güleç yüzlü, akça pakça bir ihtiyarcık görüldü. Yüzündeki gülümseme komşudan alınmış ödünçlüklerde değil orali yerli, mimiklere, ses tonuna sere serpe işlenmişçesine içtendi. Tanrı misafiri çadıra buyur edildi. Soru yağmuruna tutulmadan, hali delici bakışlarla tahlile uğraşılmadan; tabiat gibi sade sıradanlıklarda baş köşeye iletildi.

Buz gibi yayık ayran ve yanında tuzsuz çökelekten gözleme canına can kattı. İhtiyarın şirince hoş sohbeti kendini çocukluğunda yaz tatillerinde yatıya gidilen hısım akraba evlerinde gibi hissettirdi. Böyle böyle öğle oldu; gün devrildi akşam oldu. Sabun kokulu sakız gibi çarşafar arasında kaygısız, başından geçenlerin korkulu telaşından uzak derin bir uyku çekti. Sabah gün doğumuyla uyandı. Koca yalan dünyanın her bir karışında başka hayatlar başka telaşlar başka tasalar bambaşka yorgunluklar yaşanması; her yaradılmışın başka başka hikayeler içinde yaşam sürmesi ne garipti. O uğursuz gece -şimdi anlıyordu ki yalnızca kendisine uğursuz- yaşadıkları oraya ait olaylar silsilesi olarak kapalı bohça içinde bir yerlerde asılı kalmış gibi durmaktaydı. Buradakilerin o yaşananlardan zerrece malumatı yoktu. Sanki dünya parça parça bir sahneydi de her yaşayan kendi oyununu sahnelemenin derdindeydi.

Eskiden daha küçük bir çocukken ölüm gerçekliğini zihninde netleştirmeye uğraştığı günlerde kendi ölümünü dünyanın sonu olarak hayal etmiş kendinden sonra yaşamın var olamayacağı zannıyla bir nice zaman kendini avutmuştu. Çocukluk işte!

Düşüncelerinden sıyrılmasına sebep yine küçük kızın çadırın içine mırıl mırıl duyulan sesi oldu. Kapıdaki aralık örtününü altından dışarı çıkınca gözlerini alan güneşe elini şiper ederek baktı. Küçük kız obadaki çocuklarla beraber oyun oynuyordu. Kendisini görünce oyunu bırakıp yanına koştu.

-Büşey mi istedin emmi, sabaktan çadıra testiyle su bırakmıştık. Yoksa acıktın mı anamdan bir sıkma alıp geleyim mi?

-Ben sesinizi duyunca bakmaya çıkmıştım bir arzum yoktur sen oyunundan kalma. Bu arada senin adın ne?

Küçük kız bir şey söylemeden arkasına döndü onu ilk gördüğü zamanki gibi seke seke giderken omzunun üstünden bakıp cevap verdi: "Benim adım Elik"

Kıl çadırın yanı başında kısa bodur bir ağacın gölgesinde oturan ihtiyarcığa ilişti gözü. Yanına gitti, selam verdi. İhtiyar, elindeki keserle bir tahta parçasını yontuyordu. Kınş kınş alından boynuna doğru ipliklenen teri yakasının altına iliştiği yağlığa damlıyordu. Yanına yaklaşıncaya yüzünde her daim bakı güllümsemesiyle baktı. Bir arzusu olup olmadığını, halini, keyfini sorduktan sonra yaptığı işe geri döndü ve kaşık yapımından, eskiden ahşaptan yaptığı türlü çe-

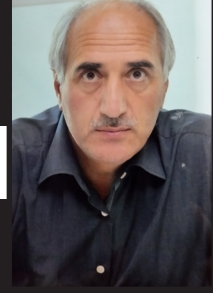
şitli eşyalardan; çocukların oynamakta oldukları oyundan bahsetmeye başladı. Sözlerinin arasına atalar sözünden uygun olanları serpiştiriyor, mevzuyla onlarla derkenar etmenin güvencesinde ufacak çipil gözlerini ufka dikiyordu.

Bir ara dayanamayp ihtiyara neden kim olduğu, nereden gelip nereye gittiği hakkında hiçbir şey sormadıklarını merak ettiğini söyledi. İhtiyar candan bakışlarda elini konuşunun dizine koyarak biz ev sahibiyiz evlat dedi. Ev sahibi konuğa ne sorarsa onu sorarız gayrısı bizi ilgilendirmez. Biz sorgucu yargıcı mıyız ki o dediklerini soralım?

O an Anadolu'nun dağlarında, bozkırlarında, yaylalarında her türlü teknolojiye uzak büyük büyük okulların kapısını dahi görmemiş bu insanları böylesi bir bilgeliğe ulaştıran ne olabilir diye düşündü. Bu bilgeliktir ki yüz yıllardır insanı insan olarak tek başına varlığı için, varlığı uğruna kabullenen, hatasını araştıran yargıçlığa, günahını günyüzüne çıkaran Tanrılığa soynmadan kulun kula sorması gerekli suallerle iktifa eden bir büyük milleti var etmiş olduğu gerçeğine ulaştı.

Akşama doğru izini sürüp gelen jandarmalara bileklerini uzatırken gönlü bulunmaktan, yakalanmaktan göğnümedi. Derinlerden gelen bir bilgelikle bilmekteydi ki kasıtsız hata etmek, cürüm işlemek insani bir vasıftır. Yaptığı hatanın, işlediği cürümün cezasına razı olmak ise insan olanın erdemidir.

EURO TURC - AVRUPALI TÜRKLER

ŞABAN KUMCU

İbadet yeri problemi, İngiltere ve Kıta Avrupa'sının hemen hemen bütün şehir, kasaba ve köylerine dağılmış olan vatandaşlarımızın, en birinci meselesiydi. Hafta sonları, Ramazan'da ve bayramlarda, bir araya gelip, birbirlerini görmek, ibadetlerini yaparken, sohbet edip, hasret gidermek ruhun ilacı, dertlerin dermanıydı. Vatandaşlarımız ibadet yeri bulma, izin alma, toplanıp cemaatle namaz kılma gibi faaliyetlerinde, buldukları her yerde çoğunlukla güçlüklerle karşılaştılar. Az da olsa anlayışla karşılayan, yardımcı olan yöneticiler de oldu tabii. Yerleşik hayata geçiş sürecinde, yıllarını gurbetlerde geçirmiş her vatandaşımızın, ev, okul, cami gibi ihtiyaçlarının karşılanması konusunda anlatacağı, çok hikâyeleri vardır.

Avrupa'da artan Türk nüfusu, fabrika işçiliğinden, küçük işletmelere geçişle beraber, ekonomik bağımsızlığına kavuşmaya başlayan vatandaşlarımız, ilk iş olarak, mescitlerini büyütmeye başladılar. Eski ve büyük binaları ve kullanılmayan kiliseleri, belediyeleri ikna ederek satın alıyor ve camiye dönüştürüyorlardı. Nispeten daha iyi evlerde oturmaya başlayan vatandaşlarımız, varlıklarını, kültürlerini ve aidiyetlerini ispat edebilmek için, birleşip, para topluyor, izin alınabildiği ölçüde minareli, kubbeli muhteşem camiler inşa ediyorlardı. En kaliteli Türk halılarıyla, adeta ibadet mekânlarını, cennet bahçesine çevirmişlerdi. Güney Hollanda'nın bir şehrinde, gurbetçilerimizin yaptığı bir camiye girdiğimde, gözlerime inanmamıştım. Caminin tam ortasında, Bursa Ulu Camii'ndeki gibi, Türkiye'den getirilen en nadide beyaz mermerlerle yapılan, üç katlı bir şadırvan ve şakırdayan su, çeşitli hatlar, minber, mihrap, "billur avizeler" ve koyu kırmızı halılar beni mest etmişti. Huşu ile kıldığımız namazdan sonra, bahçede cemaatle çay içerken "bu şadırvanı kim düşünmüş ve nereliymiş acaba," diye sordum. Tam karşımda oturan dernek başkanı, "ben düşündüm Bursalıyım" dedi. Sanki Yıldırım Beyazıt Han'ın ruhu buradaydı ve tekbiri getiren de Aziz Mahmut Hüdai Hazretleri'nin hocası Bursa Ulu Camii'nin ilk müezzini Üftade

Hazretleri'ydi.

Bursa'da bir eski cami avlusu,
Küçük şadırvanda şakırdayan su,

.....

"Bir zafer müjdesi burda her isim,
Sanki tek bir anda gün, saat, mevsim
Yaşiyor sihri geçmiş zamanın,
Hâlâ bu taşlarda gülen rüyanın.
Güvercin bakışlı sessizlik bile,
Çınlıyor bir sonsuz devam vehmiyle,
Gümüşlü bir fecrin zafer aynası...

.....

Yeşil türbesini gezdik dün akşam
Duyduk bir musiki gibi zamandan,
Çinilere sinmiş Kur'an sesini.
Fetih günlerinin saf neşesini...

.....

Ölüm bu tılsımlı ebediyette,
Belki rüyası bu cetlerin,
Beyaz bahçesinde su seslerinin..."
(Ahmet Hamdi Tanpınar)

Birinci nesil o kadar çalışkan ve asildi ki gerçekten onları anlatmaya sayfalar yetmez. İki bin beş yüz kilometre uzaktan çiftini çubuğunu bırakıp gelmiş, sanayi devrimini yaşamamış olan bu insanlar; dili, dini, örfü, adetleri başka başka olan bu ecnebi toplumlarda, nasıl tutundular, nasıl sabrettiler ve nasıl dal budak saldılar... Karacaoğlan'ın dediği gibi;

"İndim seyran ettim Frengistan'ı
İlleri var, bizim ile benzemez
Levin tutmuş, goncaları açılmış
Gülleri var, bizim güle benzemez..."

Avrupa'ya çalışmaya giden insanımızın, "göç tarihini" ayrıntılarıyla anlatmak, geleceğin tarihçilerinin işidir. Birinci neslin tek amacı, para kazanıp, Türkiye'deki ailelerine, yakınlarına bakmak, muhannete muhtaç olmamaktı. Susuz, kurak Anadolu topraklarından, bir süreliğine ayrılp, gerekli birikimleri yaptıktan sonra, topraklarına, ülkesine geri dönmekti. Kaderin tecellisi farklı biçimde geliştirdi.

Bir tasavvuf ehli olan âlim, sufi, şair Erzurumlu İbrahim Hakkı hazretleri, arifane bir bakışla, bizlere şöyle öğüt verir "Tefviz-name"sinde:

"Deme şu niçin şöyle
Yerince ol öyle
Bak sonuna sabreyle
Mevla görelim neyle
Neylerse güzel eyler.."

İkinci ve üçüncü nesil, oralarda büyüdü, çocukluk, gençlik ve olgunluk dönemlerini oralarda yaşadı. Pek çoğu o ülkelerin vatandaşlığını aldı, evlerini alıp, iş yerlerini oralarda kurdular. Tatil dönemlerinde geldikleri babalarının veya dedelerinin köyleri, kasabaları onlar için sadece bir tatil yeri oldu. Türkçeyi iyi konuşamamakta, doğru ve güzel telaffuz edememektedirler. Aidiyetleri ve doğal olarak sahip oldukları kültürlerinin yanında, bir de okullarında okuyup, sosyal hayatı yaşadıkları ülkelerin aidiyetleri ve kültürleri de kişiliklerinin oluşmasında, belirleyici rol oynamaktadır. Hayallerini yaşadıkları ülkelerde kuran insanlarımızın hali ve geleceği ile ilgili tespitlerimi yapmadan önce, Avrupa'daki Türk Tarihi'ne, kısaca bir göz atmak istiyorum.

Türklerin Avrupa Kıtası'na ilk geçişi 1352 yılında Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa'nın Gelibolu'yu fethiyle başlamıştır. 1683'de İkinci Viyana Kuşatmasında "Kahlenberg" ya da Osmanlıların verdiği isimle "Alman Dağı Muharebesinde" kaybetmişiz,

Tillburg Merkez Camii

böylece Avrupa'da üç yüz yıldır devam eden genişleme dönemi bitmiştir. Ecdadımız, bundan sonraki, iki yüz elli yıl süren dönemde de savaşarak geri çekilmiştir. Avrupa'da var olan "Yenilmez Türk" inancı da sona ermiştir. Viyana hatıralarını, orada yaşayan vatandaşlarımızın hikâyesini, kuşatmanın ve Kahlenberg Tepesi'ni boş bırakmanın sonuçlarını, bir başka yazımda anlatmak isterim. Dr. Mehmet Genç bir sohbetinde, şöyle anlatır: "On sekizinci yüzyılın ortalarına kadar, dünyanın en büyük şehri İstanbul'du, İstanbul'dan sonra Londra, Londra'dan sonra da Paris gelirdi. Bu tarihlerde Londra'da altmış bin, Paris'te elli bin dilenci vardı. İstanbul'da hiç dilenci yoktu, Avrupa'nın en iyi bürokrasisi Osmanlı'daydı, Victor Hugo'nun, on dokuzuncu yüzyılda yazdığı Sefiller Romanı'nın kahramanı, Jan Valjan ekmeğe çaldığı için tutuklanır. Osmanlı'da insani bir sistem vardı.

MESNEVİ'DEN SEÇMELER

AHMET SEVGİ

کر بریزی بحر را در کوزه چند کنج قسمت یک روزه

Denizi bir kâseye dökerek olsan ne kadar sığar?
Ancak bir günlük rızık miktarı.

(Hz. Mevlânâ)

DÜNYADAN NASİBİN

Denizi bardağa boşaltsan nasibin bir bardak sudur,
Dünya kadar malın olsa sana düşecek olan budur.

(Ahmet Sevgi)

Strazburg Eyüp Sultan Camii (Yapım Aşamasında)

Büyük müesseseler kurmuş bu millet, "insan ekonomi için değil, her şey insan için," diyerek sadece üretmiş ve ürettiğini topraklarında yaşayan her din, dil ve ırktan insanlarla, adaletli bir biçimde paylaşmıştır. "En uzun yüzyılımız 19. Yüzyıl da", Osmanlı-Rus Savaşları ile başlayıp, aralıksız devam eden, Balkan Savaşları'nda, 20. Yüzyılda da ise, 1. Dünya Savaşı, Çanakkale, Seferberlik ve İstiklal Savaşı'nda, genç nüfusumuzu tamamen kaybetmiştik. Ülke "harap ve bitap" bir vaziyetteydi. Milletlerin hayatında inişler ve çıkışlar vardır. Dünya nüfusunun üçte birinin yaşadığı, yeryüzünün en büyük imparatorluklarından birini kuran bir milletin evlatları, 1960'lı yıllarda, çalışmak için Avrupa'ya gitmiş, en zor şartlarda, en çetin işlerle yeni bir imtihana girmişti. Kader böyle tecelli etmişti. Abdürrahim Karakoç'un dediği gibi:

"Ellerin köyünde, çiçek açarken, bizim ile kar yağıyor gardaşım,

Kimler çizmiş bu sınırı gönlüme, dar geliyor, dar geliyor gardaşım."

Tarih yapan milletin evlatlarının gönlüne, ufkuna, tarih bilincine sınır çizilebilir miydi...? Binlerce yılın, hafızasına yüklediği büyüklük, erdem ve adalet duygusu, nerede olursa olsun

Köln Merkez Camii

mutlaka meydana çıkacak ve şaheser uyanacaktı.

"Hakir olduysa millet, şanına noksan gelir sanma,

Yere düşmekle cevher, sakıt olmaz kadr-ü kıymetten"

(Namık Kemal)

1960 yılında otuz milyona yaklaşmış, işsiz, vasıfsız kasabalı ve köylü nüfusumuzun, ekmeğe parası için gittiği Avrupa'daki "göçmen işçilik" hikâyesini anlatırken, bugünkü sonuçlarıyla birlikte değerlendirmek gerekir. Doğru ve objektif bir analiz yapmak, tarihî arka planın bilinmesine de bağlıdır. Avrupa'da yaşadığım yıllarda, başka milletlerden ve kültürlerden gelenlerle, bizim insanımızı her yönüyle karşılaştırma fırsatı buldum. Ekonomik olarak iyi tutunmuş, yaşadıkları toplumun çalışma ve iş hayatını zenginleştirmiş olan Türk vatandaşları veya gıfte vatandaşlarımız, eğitim, kültür ve dini aidyetleri konusunda güçlükler çekmektedirler. Gömleğin ilk düşmesi doğru iliklenmelidir. Gerçek beraberlik; farklılıklar konusunda, birbirini anlar görünmekle değil, gerçekten anlayıp, kabullenmekle olacaktır. **"Avrupalı Türkleri anlatmaya devam edeceğiz."**

Köln Merkez Camii

Duisburg Merkez Camii